ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Jiřího Pally a soudců JUDr. Dagmar Nygrínové a JUDr. Jaroslava Vlašína v právní věci žalobkyně: **Ing. O. B.**, proti žalované: **Revírní bratrská pokladna, zdravotní pojišťovna**, se sídlem Michálkovická 108, Ostrava, zast. JUDr. Libuší Šmehlíkovou, advokátkou, se sídlem Michálkovická 108, Ostrava, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 10. 2012, č. j. 78 Ad 22/2012 - 36,

takto:

Usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 10. 2012, č. j. 78 Ad 22/2012 - 36, **se zrušuje** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

Odůvodnění:

Krajský soud v Ostravě usnesením ze dne 1. 8. 2012, č. j. 78 Ad 22/2012 - 9, přiznal žalobkyni osvobození od soudních poplatků a ustanovil jí zástupcem z řad advokátů JUDr. Alexandra Királyho, Ph. D., advokáta.

Ustanovený zástupce poté jménem žalobkyně podal dne 9. 8. 2012 u krajského soudu žalobu proti rozhodnutí žalované ze dne 4. 4. 2012, sp. zn. SŘV-ZNL/678/U-27/12, O-4/12, kterým bylo zamítnuto odvolání žalobkyně a potvrzeno usnesení ze dne 15. 3. 2012 o zamítnutí komplexní lázeňské péče a schválení příspěvkové lázeňské péče.

Usnesením ze dne 17. 10. 2012, č. j. 78 Ad 22/2012 - 36, krajský soud odňal žalobkyni osvobození od soudních poplatků přiznané usnesením ze dne 1. 8. 2012 a osvobození od soudních poplatků jí nepřiznal. Současně zprostil JUDr. Alexandra Királyho, Ph. D., advokáta, povinnosti žalobkyni zastupovat a rozhodl, že žalobkyni se zástupce z řad advokátů pro toto řízení neustanovuje. V odůvodnění soud konstatoval, že při přiznání osvobození od soudních poplatků vycházel z částky 23.903 Kč jako

průměrného čistého výdělku žalobkyně za první čtvrtletí 2012. Při posouzení sociálních poměrů však došlo k omylu, neboť se jednalo o průměrný měsíční výdělek. Ze sdělení o příjmech žalobkyně soud zjistil, že její čistý příjem v červenci 2012 činil 24.662 Kč, v srpnu 2012 při 15 dnech neplaceného volna 10.160 Kč a v září 2012 částku 24.381 Kč. Žalobkyně uvedla jednu vyživovací povinnost k synovi M. B., který je na ní částečně finančně závislý. Za této situace soud přiznané osvobození od soudních poplatků žalobkyni odňal, zprostil ustanoveného advokáta a jiného zástupce neustanovil.

Proti tomuto usnesení podala žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) prostřednictvím ustanoveného zástupce včas kasační stížnost a požádala o přiznání odkladného účinku kasační stížnosti. Namítala, že soud měl postavit najisto, že v rozporu s údaji v potvrzení o majetkových poměrech došlo ke změně k lepšímu. Důkazem existence důvodu pro odejmutí osvobození od soudních poplatků není to, že si soud své dřívější rozhodnutí rozmyslel. Soud měl náležitě vážit všechny doložené skutečnosti a vyjádřit se nejen k příjmům a k výdajům, ale i k osobním poměrům, rodinné a zdravotní situaci. Napadeným usnesením mohlo být zasaženo právo stěžovatelky na přístup k soudu podle čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod. Odůvodnění usnesení označila stěžovatelka za nedostatečné, neboť neuvádí, jaká z podmínek osvobození od soudních poplatků nově není naplněna. Její poměry jí brání v realizaci práva na právní pomoc zástupce z řad advokátů, který by kvalifikovaně replikoval vyjádření žalované. Stěžovatelka dále namítala, že omyl soudu je ve skutečnosti změnou právního hodnocení věci. Navrhla, aby Nejvyšší správní soud napadené usnesení zrušil a věc vrátil krajskému soudu k dalšímu řízení.

Žalovaná svého práva vyjádřit se ke kasační stížnosti nevyužila.

Usnesením ze dne 7. 12. 2012, č. j. 4 Ads 121/2012 - 26, Nejvyšší správní soud zamítl návrh stěžovatelky na přiznání odkladného účinku kasační stížnosti.

Nejvyšší správní soud se nejprve zabýval tím, zda jsou splněny podmínky řízení o kasační stížnosti, především zda byla kasační stížnost podána osobou oprávněnou, zda má být stěžovatelka v řízení o kasační stížnosti povinně zastoupena advokátem a zda podléhá poplatkové povinnosti.

Podle § 20 odst. 6 zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii, ve znění pozdějších předpisů, *nedohodne-li se advokát s klientem jinak nebo neučiní-li klient jiné opatření, je advokát povinen po dobu 15 dnů ode dne, kdy smlouva o poskytování právních služeb na základě výpovědi podle odstavců 1 až 5 nebo z jiného důvodu zanikla, činit veškeré neodkladné úkony tak, aby klient neutrpěl na svých právech nebo oprávněných zájmech újmu. To neplatí, pokud klient advokátovi sdělí, že na splnění této povinnosti netrvá.*

Citované ustanovení lze analogicky aplikovat i na projednávanou věc. Soudem ustanovený advokát byl napadeným usnesením zproštěn povinnosti zastupovat stěžovatelku, právní mocí tohoto usnesení proto vztah právního zastoupení mezi stěžovatelkou a ustanoveným advokátem zanikl. Po dobu následujících 15 dnů však byl ustanovený advokát povinen (a tudíž i oprávněn) činit veškeré neodkladné úkony tak, aby stěžovatelka neutrpěla újmu na svých právech nebo oprávněných zájmech. Kasační stížnost musí být podána ve lhůtě dvou týdnů od doručení napadeného rozhodnutí a zmeškání této

lhůty nelze prominout [srov. § 106 odst. 2 zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“)]. Podání kasační stížnosti proti usnesení o zproštění povinnosti zastupovat účastníka řízení je proto nutné považovat za neodkladný úkon ve smyslu § 20 odst. 6 zákona o advokacii. Kasační stížnost, kterou jménem stěžovatelky podal advokát, jenž byl napadeným usnesením zproštěn povinnosti stěžovatelku zastupovat, tudíž byla podána osobou k tomu oprávněnou.

Podle konstantní judikatury Nejvyššího správního soudu *v řízení o kasační stížnosti proti usnesení krajského soudu o zamítnutí návrhu žalobce na osvobození od soudních poplatků není třeba trvat na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost ani na povinném zastoupení advokátem* (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 24. 10. 2007, č. j. 1 Afs 65/2007 - 37, www.nssoud.cz).

Citovaný právní názor lze bezpochyby aplikovat též v projednávané věci, neboť striktní trvání na podmínce zaplacení soudního poplatku za řízení o kasační stížnosti a na povinném zastoupení advokátem by způsobilo jen řetězení téhož problému, případně by mohlo vést k nepřípustnému odepření přístupu k Nejvyššímu správnímu soudu. S ohledem na tuto skutečnost netrvá Nejvyšší správní soud na platbě soudního poplatku a nepožaduje rovněž, aby stěžovatelka byla v řízení o kasační stížnosti zastoupena advokátem.

Dále Nejvyšší správní soud posuzoval, jestli může o kasační stížnosti rozhodovat za situace, kdy byla rozšířenému senátu postoupena věc vedená pod sp. zn. 3 As 125/2012. V ní se předkládající senát táže, zda je proti usnesení krajského soudu, jímž byla zamítnuta žádost o osvobození od soudních poplatků, přípustná kasační stížnost, či nikoli.

V dané věci však krajský soud odňal stěžovatelce dříve přiznané osvobození od soudních poplatků a osvobození od soudních poplatků jí nepřiznal. Současně zprostil advokáta JUDr. Alexandra Királyho, Ph. D. povinnosti zastupovat stěžovatelku a poněkud nadbytečně rozhodl, že se jí zástupce z řad advokátů pro žalobní řízení neustanovuje. Kasační stížnost přitom byla podána proti všem těmto výrokům napadeného usnesení krajského soudu, takže její posouzení se bude vztahovat též na výroky, které nejsou předmětem řízení vedeného u rozšířeného senátu pod sp. zn. 3 As 125/2012. Rozhodnutí o zproštění zastupování ustanoveného advokáta je přitom na posouzení podmínek pro osvobození od soudního poplatku závislé. Navíc v případě, že by Nejvyšší správní soud vyčkával na rozhodnutí rozšířeného senátu, znemožnil by po tuto dobu krajskému soudu rozhodnout o věci samé. Takový postup by nebyl namístě obzvláště za situace, kdy posouzení otázky týkající se podmínek pro osvobození od soudních poplatků již v rámci řízení o této kasační stížnosti není v rozporu se zájmy stěžovatelky. Ze všech těchto důvodů Nejvyšší správní soud nepřerušil řízení o kasační stížnosti do vydání rozhodnutí rozšířeného senátu ve věci vedené pod sp. zn. 3 As 125/2012.

Nejvyšší správní soud proto přezkoumal napadené usnesení v souladu s § 109 odst. 3 a 4 s. ř. s. vázán rozsahem a důvody, které stěžovatelka uplatnila v kasační stížnosti. Jedná se o důvod uvedený v § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s., podle kterého *kasační stížnost lze podat pouze z důvodu tvrzené nepřezkoumatelnosti spočívající v nesrozumitelnosti nebo nedostatku důvodů rozhodnutí, popřípadě v jiné vadě řízení před soudem, mohla-li mít taková vada za následek nezákonné rozhodnutí o věci samé.*

Z obsahu soudního spisu Nejvyšší správní soud zjistil, že stěžovatelka podáním ze dne 2. 5. 2012 požádala o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce z řad advokátů pro účely podání žaloby proti rozhodnutí žalované sp. zn. SŘV-ZNL/678/U-27/12, O-4/12, ze dne 4. 4. 2012. V prohlášení o osobních, majetkových a výdělkových poměrech stěžovatelka uvedla průměrný čistý měsíční výdělek za první kalendářní čtvrtletí roku 2012 ve výši 23.903 Kč. Žije v domácnosti se synem, který je na ní částečně finančně závislý. Za své věřitele označila Českou spořitelnu, a. s., u které má půjčku 35.000 Kč se splátkou 800 Kč měsíčně, půjčku 29.000 Kč se splátkou 1.800 Kč měsíčně a půjčku 27.000 Kč se splátkou 500 Kč měsíčně. Dalším věřitelem jsou manželé K., jimž splácí dluh 60.000 Kč z titulu nájemného se splátkou 5.000 Kč měsíčně. Mezi své výdaje zahrnula také nájemné ve výši 11.000 Kč měsíčně.

Kasační stížnost je důvodná.

Nejvyšší správní soud shledal, že napadené usnesení je nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů rozhodnutí ve smyslu ustanovení § 103 odst. 1 písm. d) s. ř. s. Předmětem posouzení krajského soudu v této věci byla především otázka, zda stěžovatelka splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků.

Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. *účastník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvlášť závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.*

Objektivní hlediska pro posuzování poměrů žadatele o osvobození od soudních poplatků nejsou v platné právní úpravě vyjádřena. Rozhodnutí o osvobození od soudních poplatků je tak věcí úvahy příslušného soudu, který přitom přihlíží k celkovým majetkovým poměrům žadatele, k výši soudního poplatku, k nákladům na případné dokazování, k povaze uplatněného nároku a k dalším podobným skutečnostem (srov. rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 23. 2. 2006, č. j. 4 Ans 3/2005 - 148, www.nssoud.cz).

Přiznané osvobození od soudních poplatků lze podle § 36 odst. 3 s. ř. s. odejmout nejen v případě, že se poměry účastníka řízení zlepšily a již osvobození neodůvodňují. Takto je totiž možné podle uvedeného ustanovení postupovat i tehdy, když poměry účastníka řízení osvobození od poplatkové povinnosti neodůvodňovaly v době jeho přiznání, přičemž není rozhodné, zda k přiznání osvobození od soudních poplatků přistoupil soud v důsledku uvedení nesprávných či nepravdivých údajů účastníkem řízení nebo v důsledku svého omylu. Proto nelze krajskému soudu vytýkat, že napadené usnesení vydal po zjištění o svém pochybení, které spočívalo v tom, že částku 23.903 Kč považoval za čistý výdělek stěžovatelky za příslušné kalendářní čtvrtletí, a nikoliv za její průměrný měsíční výdělek v příslušném kalendářním čtvrtletí.

Celkové majetkové poměry žadatele, z nichž se usuzuje na dostatečnost či nedostatečnost jeho prostředků, však zahrnují jednak jeho příjmy a majetek, jednak jeho výdaje a závazky. Žádná z těchto složek nesmí být při posuzování splnění podmínek pro osvobození od soudních poplatků opomenuta. Zhodnocení příjmové stránky hospodaření žadatele bez zohlednění stránky výdajové a výše závazků totiž nevypovídá o tom, zda žadatel má či nemá dostatečné prostředky ve smyslu ustanovení § 36 odst. 3 s. ř. s. Jinými slovy, pokud krajský soud zkoumal toliko příjmy stěžovatelky, aniž se zabýval jejími výdaji a závazky, nemohl objektivně posoudit, jestli stěžovatelka splňuje předpoklady pro osvobození od soudních poplatků.

Krajský soud se totiž vůbec nevyjádřil k výši závazků stěžovatelky, zejména z hlediska měsíčních splátek, ani k ostatním výdajům, které stěžovatelka musí ze svého příjmu uhrazovat. Přitom prostým součtem měsíčních splátek půjček uvedených v prohlášení ze dne 17. 6. 2012, tj. celkem 8.100 Kč, s měsíční výší nájemného 11.000 Kč, lze dospět k tomu, že z průměrného měsíčního výdělku 23.903 Kč stěžovatelce zbývá na nákup potravin, hygienických potřeb, léků a úhradu nákladů dalších nezbytných životních potřeb toliko částka 4.803 Kč. Z této částky pak stěžovatelka zřejmě platí i určitý díl výdajů svého syna, který je na ní částečně finančně závislý.

S ohledem na tyto skutečnosti je evidentní, že krajský soud dostatečně neodůvodnil, jak dospěl k závěru, že stěžovatelka má dostatečné prostředky a je namístě jí odejmout přiznané osvobození od soudních poplatků a zprostit ustanoveného zástupce povinnosti stěžovatelku nadále zastupovat.

Za dané procesní situace Nejvyšší správní soud přisvědčil stěžovatelce, že napadené usnesení je nepřezkoumatelné pro nedostatek důvodů. Nejvyšší správní soud proto usnesení Krajského soudu v Ostravě ze dne 17. 10. 2012, č. j. 78 Ad 22/2012 - 36, podle § 110 odst. 1 věty první s. ř. s. zrušil a věc vrátil tomuto soudu k dalšímu řízení.

Shora uvedeným právním názorem je krajský soud v dalším řízení vázán (srov. § 110 odst. 4 s. ř. s.). O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti a odměně ustanoveného zástupce rozhodne podle § 110 odst. 3 věty první s. ř. s. krajský soud v novém rozhodnutí.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 24. ledna 2013

JUDr. Jiří Palla
předseda senátu